

บทที่ 1

บทนำ

สภาพและความสำคัญของปัญหา

ในขณะที่หลายๆ ประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทยได้มีการพัฒนาตนเองไปในทางอุตสาหกรรมมากขึ้นนั้น กลุ่มอาชีพหนึ่งก็ได้ก่อเกิดและขยายตัวติดตามมาด้วยเช่นกัน กลุ่มดังกล่าวคือเหล่ากรรมกร ซึ่งขายแรงงานของตนอยู่ตามโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีขนาดใหญ่และมีอิทธิพลพอสมควร และมักจะพยายามเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่เสมอ ทั้งในระบบและนอกระบบ การเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ของกรรมกรนั้น เป็นได้ทั้งผลดีและผลเสียต่อระบอบการปกครอง กล่าวคือ ถ้ากรรมกรเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายเกณฑ์ของระบบก็จะช่วยให้ระบบการเมืองนั้นมีเสถียรภาพและชอบธรรมยิ่งขึ้น แต่ถ้าหากเข้ามีส่วนร่วมโดยไม่เคารพกฎหมายเกณฑ์ของระบบก็อาจก่อให้เกิดวิกฤติการณ์และสิ้นสละเทือนต่อระบบการเมืองนั้นได้ เช่น วิกฤติการณ์ในโปแลนด์ ในปี 1981 เป็นต้น Huntington นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน เคยอธิบายไว้ว่า สิ่งที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้นก็คือ กระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจซึ่งมาจากการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ ผลของการเปลี่ยนให้เป็นสมัยใหม่ที่มีต่อความมีเสถียรภาพทางการเมืองเชื่อมโยงกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม (social mobilization) กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ระหว่างความผิดหวังทางสังคม (social frustration) กับโอกาสที่จะได้เลื่อนชั้นทางสังคม และระหว่างการมีส่วนร่วมทางการเมืองกับการสร้างสถาบันทางการเมือง (political institutionalization) Huntington ได้เสนอความสัมพันธ์เหล่านี้ในรูปแบบการดังนี้คือ ¹

¹Samuel Huntington, Political Order in Changing Societies (New Haven : Yale University Press, 1968), p.55. อ้างใน สุจิต บุญบงการ, การเมืองเปรียบเทียบปัญหาและแนวความคิด (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 60.

1. $\frac{\text{การเปลี่ยนทัศนคติทางสังคม}}{\text{การพัฒนาเศรษฐกิจ}} = \text{ความคาดหวังทางสังคม}$
2. $\frac{\text{ความคาดหวังทางสังคม}}{\text{โอกาสที่จะเลื่อนชั้นทางสังคม}} = \text{การมีส่วนร่วมทางการเมือง}$
3. $\frac{\text{การมีส่วนร่วมทางการเมือง}}{\text{การสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง}} = \text{การเสียเสถียรภาพทางการเมือง}$

โดยทั่วไปแล้ว บทบาทและอิทธิพลทางการเมืองของกรรมกรในแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะของระบบการเมือง ปริมาณของกรรมกร และวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าในสังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างค่อเนื่อง เป็นระยะเวลาที่ยาวนานพอสมควร มีปริมาณกรรมกรสืบล้านคนขึ้นไป และมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเสรีนิยม อาทิ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และญี่ปุ่น เป็นต้น บทบาทและอิทธิพลทางการเมืองของกรรมกรมักเป็นไปอย่างกว้างขวาง และจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกรูปแบบ

ในสหรัฐอเมริกา นอกจากกรรมกรจะมีบทบาทในการเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองหรือยกฐานะความเป็นอยู่ของพวกคนให้ดีขึ้นและร่วมกันลงคะแนนเสียงสนับสนุนพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งที่มีนโยบายให้ประโยชน์กับกลุ่มของคนแล้ว ยังเข้าไปมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองอีกด้วย¹

ในสหราชอาณาจักร กรรมกรได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างกว้างขวาง ถึงขนาดตั้งพรรคการเมืองของคนขึ้นมาในปี 1900 โดยในระยะแรกใช้ชื่อว่าคณะกรรมการตัวแทนแรงงาน (Labour Representation Committee หรือ L.R.C.) เปลี่ยนชื่อมาเป็น "พรรคแรงงาน" ในปี 1906 พรรคแรงงานซึ่งมีพื้นฐานมาจากการรวมตัวของกรรมกรชาวอังกฤษนี้ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนถึงขนาดจัดตั้งรัฐบาลได้หลายสมัยด้วยกัน อาทิ เช่น

¹ จ้างงค์ สมประสงค์, การแรงงานสัมพันธ์หลักและวิธีปฏิบัติ (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, 2521), หน้า 73.

ในปี 1923, 1929, 1945, 1964, 1966 และ 1975 เป็นต้น¹

ในญี่ปุ่นก็เช่นกัน กรรมการได้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง อาทิ เช่น การบริจาคเงินให้พรรค การช่วยรณรงค์หาเสียงอย่างแข็งขัน ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลางของพรรค ตลอดไปจนถึงการลงสมัครรับเลือกตั้งในนาม พรรคดังนี้ เป็นต้น พรรคการเมืองที่มีความผูกพันและได้รับความสนับสนุนจากกรรมการได้แก่ พรรคสังคมนิยม พรรคคอมมิวนิสต์ และพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย โดยพรรคสังคมนิยมได้รับการสนับสนุนจากสหภาพแรงงานซึ่งสังกัดสหภาพแรงงาน "โซเฮียว" โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหภาพถ่านหิน สหภาพรถขนส่ง สหภาพเคมี สหภาพการรถไฟแห่งชาติ สหภาพไปรษณีย์ สหภาพโทรศัพท์-โทรเลข และสหภาพเครื่องจักรไฟฟ้า พรรคคอมมิวนิสต์เป็นอีกพรรคหนึ่งที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพแรงงานหลายแห่งซึ่งสังกัดอยู่กับสหภาพแรงงานใหญ่ "โซเฮียว" ส่วนพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยนั้นได้รับการสนับสนุนจากสหภาพแรงงานต่างๆ ซึ่งสังกัดสหภาพแรงงานใหญ่ "โดเม" (DOMEI) เกือบทั้งหมด²

จะเห็นได้ว่า บทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการในทั้งสามประเทศที่กล่าวข้างต้น เป็นไปอย่าง เข้มแข็งและกว้างขวางมาก

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้กฎเกณฑ์ของระบอบการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบอบ เสรีประชาธิปไตยนั้น เป็นสิ่งที่ดี เมื่อกลับมาพิจารณาถึงบทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการไทย จะเห็นได้ว่ามีความน่าสนใจอยู่ไม่น้อย แม้ว่าระบบการเมืองของไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมาระหว่างระบอบเผด็จการกับระบอบประชาธิปไตยอยู่บ่อยครั้ง โดยมีปริมาณกรรมการประมาณสามล้านสองแสนคน (2519)³

¹ นันทา ไชติกะทุกขณะ, อังกฤษ : ประวัติศาสตร์การปกครอง (กรุงเทพฯ : ประเมษฐ์การพิมพ์, 2522), หน้า 125-129.

² ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, "ขบวนการกรรมกรในญี่ปุ่น," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับวิชาการ 14 (เมษายน-พฤษภาคม 2519) : 155-158.

³ กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย, สถิติแรงงาน 2519 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2519), หน้า 12.

บทบาทในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรเหล่านั้น เป็นสิ่งที่น่าสนใจไม่น้อย

กรรมกรไทยได้เริ่มมีการรวมตัวกันตั้งแต่นั้น พ.ศ.2487 โดยจัดตั้งสมาคมสหอาชีพกรรมกรแห่งประเทศไทยขึ้นมา มีสมาชิกเข้าร่วมถึง 75,000 คน สมาคมดังกล่าวนี้ได้ทำการเคลื่อนไหวเรียกร้องเพื่อปรับปรุงสภาพและสวัสดิภาพในด้านต่างๆ ของมวลกรรมกร เช่น การเรียกร้องให้รัฐบาลออกกฎหมายแรงงาน พระราชบัญญัติเกี่ยวกับชั่วโมงการทำงาน การนัดหยุดงาน การรวมกลุ่ม และการประกันสังคม นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีวันกรรมกรขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในปี 2489 อีกด้วย ต่อมาเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำรัฐประหาร แล้วให้นายควง อภัยวงศ์ เป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราว กรรมกรโรงสี 18 โรง ได้นัดหยุดงานพร้อมกันเพื่อประท้วงและคัดค้านอำนาจเผด็จการอย่างเต็มที่ ผลก็คือกรรมกรถูกจับกุมและมีการกวาดล้างครั้งใหญ่ บทบาททางการเมืองของกรรมกรได้ลดลงไปอย่างมาก จนกระทั่งในปี พ.ศ.2489 ได้มีพระราชบัญญัติพรรคการเมืองออกมาประกาศใช้ กรรมกรได้จัดตั้งพรรคการเมืองของคนขึ้นมาพรรคหนึ่งชื่อว่า "พรรคกรรมกร" โดยมีนโยบายพอสรุปได้ดังนี้คือ ให้มีกฎหมายกรรมกรหรือกฎหมายแรงงาน ให้กรรมกรสามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานได้ ในวันที่ 1 พฤษภาคม เป็นวันกรรมกร ให้ความคุ้มครองและหลักประกันต่อสวัสดิภาพของผู้ใช้แรงงาน นอกจากบทบาทดังกล่าวนี้แล้ว ก็ยังมีการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติแรงงาน และขอให้จัดตั้งสหภาพแรงงานได้ ในที่สุดรัฐบาลในสมัยนั้นภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ยินยอมให้มีพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ.2499 ออกมา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการบริหารแรงงาน เช่น ชั่วโมงทำงาน วันหยุดพักผ่อน การจ่ายค่าล่วงเวลา และอื่นๆ พ.ร.บ. ดังกล่าวนี้ได้มีผลถึงด้านแรงงานสัมพันธ์ว่าด้วยสหภาพแรงงาน การเจรจาต่อรอง และการระงับข้อพิพาทแรงงาน เป็นต้น กฎหมายนี้ได้ถูกยกเลิกในเวลาต่อมาเมื่อ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหาร ในปี พ.ศ. 2500 ผู้นำกรรมกรหลายคนได้ถูกจับกุม ในยุคนีบทบาทในทางการเมืองของกรรมกรได้ลดลงไปมาก เนื่องจากรัฐบาลเผด็จการเข้าควบคุมอำนาจรัฐติดต่อกันเป็นเวลานาน จนกระทั่งผ่านพ้นวันที่ 14 ตุลาคม 2516 กรรมกรจึงได้มีโอกาสกลับมาแสดงบทบาทได้อีก เนื่องจากได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองจากเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตยอย่างเต็มที่อีกครั้ง ในช่วงนี้กรรมกรได้มีการเรียกร้องและนัดหยุดงานบ่อยครั้ง จนทำให้รัฐบาลต้องออก "พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518" ขึ้นมาประกาศใช้ ต่อมาเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ได้มีรัฐประหารเกิดขึ้น บทบาทของกรรมกรได้ลดลงอีกจนกระทั่งปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นปีที่มีการร่างรัฐธรรมนูญ

ฉบับที่ 1 อยู่ในปัจจุบัน ผู้นำกรรมกรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาว่างรัฐธรรมนูญ ถึง 3 คน นับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญอันหนึ่ง นอกจากนี้ผู้นำกรรมกรกลุ่มหนึ่งยังได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองของตนขึ้นมาในปี พ.ศ. 2524 ภายใต้ชื่อว่า "พรรคแรงงานประชาธิปไตย" ¹ อีกด้วย

จากบทบาทการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรไทยที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า เมื่อมองภาพรวม (macro) แล้ว กรรมกรไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองและพยายามที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองตลอดมา

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรไทยนี้ ยังไม่อาจสรุปได้ว่ามีระดับมากนักเท่าใด และอะไร เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกร ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งหาคำตอบในประเด็นดังกล่าว โดยจะเลือกศึกษาเฉพาะกรรมกรของการท่าเรือแห่งประเทศไทยเป็นสำคัญ เหตุที่เจาะจงศึกษาเฉพาะกรรมกรการท่าเรือ นั้น เนื่องจากกรรมกรการท่าเรือเคยมีบทบาทร่วมกับกรรมกรอื่นๆ เคลื่อนไหวต่อสู้เรียกร้องค่อนข้างสูง

จากการสัมภาษณ์ประธานสหภาพแรงงานการท่าเรือ (นางสาวสมศรี วนิชานันท์) เลขาธิการสหภาพแรงงานการท่าเรือ (นายประสพสุข รัตนภักดี) และประชาสัมพันธ์ภายนอกของสหภาพฯ (นายทวีป กาญจนวงศ์) ซึ่งมีหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับสหภาพแรงงานต่างๆ เป็นที่ปรึกษาในการเรียกร้องของผู้ใช้แรงงานทั้งในภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ นอกจากนั้นยังร่วมประสานงานในการเคลื่อนไหวกับผู้ใช้แรงงานสหภาพอื่นๆ ในการเรียกร้องเพื่อสิทธิและผลประโยชน์ของผู้ใช้แรงงาน ² ทำให้ได้ทราบว่า กรรมกรของการท่าเรือมีบทบาทอย่างสำคัญ

¹ เจน จิราวัตร, "พัฒนาการของกรรมกรไทย และสหภาพแรงงานไทย," ปริทัศน์สาร ปีที่ 1 ฉบับที่ 4 (กุมภาพันธ์ 2525), หน้า 8-15. และ ข่าวจตุรัส ปีที่ 1 ฉบับที่ 35 (2525), หน้า 22.

² วารสารสหภาพแรงงานการท่าเรือแห่งประเทศไทย (ตุลาคม 2524), หน้า 3
.เอกสารอัครสำเนา.

ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ของผู้ใช้แรงงานโดยทั่วไป ทั้งในภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ นับแต่หลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาถึงปัจจุบัน การศึกษากรรมการการทำเรื่องน่าจะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการเมืองของกรรมกรโดยทั่วไปได้อย่างดี

วัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยนี้ มีดังต่อไปนี้

1. เพื่อสำรวจระดับและพฤติกรรมกรเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรการทำเรือ
2. เพื่อสำรวจว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรการทำเรือ
3. เพื่อที่จะสามารถใช้ความรู้ทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรสำหรับผู้สนใจ และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรต่อไป

ขอบ เขตในการศึกษาวิจัย

กรรมกรการทำเรือ ที่จะทำการศึกษานี้ หมายถึง พนักงานการทำเรือ "ระดับหนึ่ง" ทุกตำแหน่ง และกรรมกรซึ่งเป็นลูกจ้างชั่วคราวของการทำเรือ ในเขตกรุงเทพมหานคร

เหตุที่เจาะจงศึกษาเฉพาะพนักงาน "ระดับหนึ่ง" เพราะพนักงานระดับหนึ่งเหล่านี้เป็นผู้ใช้แรงและปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ไม่มีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการ ไม่มีอำนาจในการจ้าง ลดค่าจ้าง เลิกจ้าง ให้อำนาจ หรือลงโทษผู้ปฏิบัติงานคนอื่น ๆ ทั้งลูกจ้างประจำและลูกจ้างชั่วคราว (ส่วนพนักงานระดับสองและระดับสามนั้น เป็นพนักงานที่มีอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการและบังคับบัญชา รวมทั้งการปฏิบัติงานนั้น เน้นไปทางด้านการบริหาร จึงไม่อยู่ในขอบเขตที่จะศึกษา) พนักงานระดับหนึ่งดังกล่าวนี้ มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 4,800 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ พนักงานชั้น 1 จำนวนประมาณ 1,700 คน เป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องอาศัยความชำนาญ (unskilled labour) เช่น นักการภารโรง เป็นต้น อีกประเภทหนึ่งได้แก่พนักงานชั้น 2 จำนวนประมาณ 3,100 คน เป็นพนักงานที่ปฏิบัติงานโดยอาศัยความรู้และความชำนาญ (skilled labour) ในการศึกษาวิจัย ส่วนหนึ่งจะสุ่มตัวอย่างจากพนักงาน 2 ประเภทนี้

เหตุผลที่ศึกษารวมไปถึงลูกจ้างชั่วคราวของการท่าเรือ นั้น เพราะในทางปฏิบัติแล้ว ลูกจ้างชั่วคราวของการท่าเรือปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับลูกจ้างประจำ เพียงแต่อยู่ในฐานะลูกจ้างชั่วคราวเท่านั้น เนื่องจากสามารถต่อสัญญาจ้างได้อย่างสม่ำเสมอ อีกประการหนึ่ง ลูกจ้างชั่วคราวของการท่าเรือ เป็นพวกที่ปฏิบัติงานที่ไ้แรงและปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเช่นเดียวกัน ลูกจ้างชั่วคราวของการท่าเรือดังกล่าวนี้มีจำนวนประมาณ 400 คน

โดยสรุป ขอบเขตของการวิจัย มีดังนี้

1. ประชากรที่ทำการศึกษาคือ เป็นทั้งผู้ที่ เป็นสมาชิกและมีได้ เป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานการท่าเรือ
2. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจะขึ้นอยู่กับจำนวนของกรรมการการท่าเรือทั้งที่เป็นสมาชิกและมีได้ เป็นสมาชิกของสหภาพแรงงานการท่าเรือ โดยจะใช้เกณฑ์เฉลี่ยร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด
3. เป็นการศึกษาถึงทัศนคติทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชากรในข้อ 1 ทัศนคติทางการเมืองในที่นี้ ศึกษาเฉพาะความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง (political efficacy and political trust) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) หมายถึง การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ คือ 1. การประท้วง 2. การมีบทบาทในชุมชน 3. การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง 4. การสื่อข่าวสารทางการเมือง 5. การเลือกตั้ง

ตัวแปรในการวิจัย

จากการศึกษาของนักรัฐศาสตร์หลายท่าน พบว่าปัจจัยที่มีบทบาทต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคคลโดยกว้างๆ มีอยู่ 4 ประการ คือ ประการแรก สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น การรณรงค์หาเสียงของนักการเมือง การสื่อข่าวสารทางด้านการเมือง การประชุม และการเจรจา เป็นต้น ประการที่สอง ปัจจัยส่วนบุคคล ซึ่งได้แก่ ทัศนคติทางการเมือง ความเชื่อ และบุคลิกภาพของบุคคล ประการที่สาม สภาพการณ์ทางการเมือง ซึ่งพิจารณาถึงระดับการพัฒนา กฎเกณฑ์เกี่ยวกับวิถีทางการเมือง สถาบันการเมือง และลักษณะการเลือกตั้ง ประการที่สี่ สภาพแวดล้อมทางสังคม ซึ่งพิจารณาถึง สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบุคคล (ซึ่งได้แก่ การศึกษา รายได้ และอาชีพ) ที่อยู่อาศัย การเป็น

สมาชิกองค์การ อายุของบุคคล ความแตกต่างทางเพศ และเชื้อชาติ¹ ทั้งสี่ประการนี้ หากนำมาจัดอีกครั้ง สามารถแยกออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประการ คือ ประการแรก บัณฑิตภายนอก ซึ่งได้แก่ สิ่งเร้าจากสภาพแวดล้อมทางสังคมรวมกับสภาพการณ์ทางการเมือง ประการที่สอง คือบัณฑิตภายในซึ่งได้แก่ บัณฑิตส่วนบุคคลรวมกับบัณฑิตทางด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม

ในการศึกษาวิจัยลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองครั้งนี้ มุ่งที่จะค้นหาอิทธิพลของบัณฑิตภายใน เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับความแตกต่างทางเพศ อายุ การศึกษา รายได้ และการเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน ทั้งนี้ เนื่องจากบัณฑิตดังกล่าวนี้ มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด เมื่อเทียบกับบัณฑิตอื่นๆ และมักถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรหลัก ในการศึกษาวิจัย ทศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองอยู่บ่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างประเทศ ผู้วิจัยต้องการที่จะทดสอบดูว่าอิทธิพลของบัณฑิตต่างๆ ดังกล่าวนั้นมีมากน้อยอย่างไร สำหรับพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมกรการทำเรือ ดังนั้น ตัวแปรและสมมุติฐานที่ใช้ในการวิจัย จึงเป็นไปดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรอิสระในการศึกษาเรื่องนี้ มีดังต่อไปนี้

1. เพศ
2. อายุ
3. การศึกษา
4. รายได้
5. การสังกัดสหภาพแรงงานการทำเรือ

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) ซึ่งประกอบไปด้วย การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง การสื่อข่าวสารทาง

¹ Lester Milbrath, Political Participation (Chicago : Rand Mc Nally College Publishing Co., 1965) pp.69-112.

การเมือง และการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สมมุติฐานในการศึกษาวิจัย

1. กรรมการการทำเรือชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรรมการทำเรือหญิง
2. กรรมการทำเรือที่มีอายุน้อยเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรรมการทำเรือที่มีอายุมาก
3. กรรมการทำเรือที่มีการศึกษาสูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรรมการทำเรือที่มีการศึกษาต่ำ
4. กรรมการทำเรือที่มีรายได้สูงจะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากรรมการทำเรือที่มีรายได้ต่ำ
5. กรรมการทำเรือที่สังกัดสหภาพแรงงานการทำเรือเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่ไม่สังกัด

การดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการทำเรือแห่งประเทศไทยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยสนาม (field research) ในการเก็บข้อมูลจึงมุ่งไปที่การใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เกือบทั้งสิ้น สำหรับรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

การสร้าง เครื่องมือในการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ การกำหนดตัวแปรและสมมุติฐานดังกล่าวข้างต้น ได้นำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม ลักษณะของคำถามในแบบสอบถามมีลักษณะปิดทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสอบถามดังกล่าวนี้มีอยู่ด้วยกัน 3 ตอน รวมทั้งสิ้น 51 ข้อ มีรายละเอียดดังนี้ (โปรดดูภาคผนวกประกอบ)

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบ โดยให้กรรมการทำเรือเลือกตอบให้ตรงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตนเอง คำถามในตอนที่ 1 นี้มีอยู่ทั้งหมด 7 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัดระดับความถี่ของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ 5 ประเภท คือ การประท้วง การมีบทบาทในชุมชน การเกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง และการเลือกตั้ง ลักษณะของคำถาม เป็นแบบให้เลือกตามข้อเท็จจริงที่ผู้ตอบได้ประพฤติกปฏิบัติ สำหรับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณามีอยู่ 5 ระดับ คือ ทุกครั้ง บ่อยครั้ง บางครั้ง นานๆ ครั้ง และไม่เคย จำนวนคำถามในตอนที่ 2 นี้ มีทั้งสิ้น 25 ข้อ (8-32)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามวัดระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง ลักษณะของคำถามทั้งหมดเป็นแบบประมาณค่า (rating scale) แบบไลเคิร์ต (Likert) จำนวนคำถามในตอนที่ 3 นี้ มีทั้งหมด 19 ข้อ (33-51)

แบบสอบถามในตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่าตามแบบไลเคิร์ต ซึ่งมีทางเลือกอยู่ 5 ทางนั้น เกณฑ์การให้คะแนนทำตามแบบการวัดทัศนคติทางการเมืองเชิงบวกและเชิงลบดังนี้

ทางเลือก	ข้อคำถาม เชิงบวก	ข้อคำถาม เชิงลบ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	1
เห็นด้วย	4	2
ไม่มีความเห็น	3	3
ไม่เห็นด้วย	2	4
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	1	5

เมื่อสร้างแบบสอบถามขึ้นตามตัวแปรข้างต้นแล้ว ได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) แล้วนำไปทำการทดลองศึกษา (pretest) กับพนักงานของขนส่งมวลชนกรุงเทพ ที่เขตการถที่ 9 (สาย 16) จำนวนทั้งสิ้น 57 ชุด ระหว่างวันที่ 10-11 มีนาคม 2525 โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้คือ

1. เพื่อหาความยากง่ายของแบบสอบถาม
2. เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกหรือลักษณะที่สามารถจำแนกหรือแบ่งลักษณะเด่นและค้อยของกลุ่มตัวอย่าง

3. เพื่อดูความเที่ยงของแบบสอบถาม

แบบสอบถามในตอนที่ 2 ซึ่งเป็นคำถามที่ใช้วัดพฤติกรรมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของกรรมการท่าเรือแต่ละคน ซึ่งอาจมีความเหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงของแต่ละคน ผู้วิจัยจึงพิจารณาข้อความของคำถาม เฉพาะในด้านของความเที่ยงตรง เพื่อให้แบบสอบถามอยู่ในเนื้อหาหรือขอบข่ายของการวิจัยเท่านั้น

ส่วนแบบสอบถามในตอนที่ 3 ซึ่งเป็นคำถามชนิดมาตราส่วนประ เมีนค่าตามแบบไล เคิร์ด ซึ่งมีทั้งหมด 19 ข้อ มาทำการหาค่าอำนาจจำแนก เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกค่าเสียใหม่ และหาค่าความเที่ยง (reliability) การคำนวณใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ SPSS

กลุ่มประชากรและการเลือกตัวอย่าง

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือกรรมการท่าเรือ (พนักงานการท่าเรือระดับ 1 และลูกจ้างชั่วคราว ของการท่าเรือแห่งประเทศไทยที่คลองเตย) หลังจากที่ได้ไปสำรวจสภาพทั่วไปของที่ตั้งการท่าเรือแห่งประเทศไทย และได้ติดต่อฝ่ายแรงงานสัมพันธ์ของการท่าเรือแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างของหน่วยงานโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (simple random sample) ผลปรากฏว่าหน่วยงานที่ถูกเลือกคือ 1. ฝ่ายรักษาความปลอดภัย 2. ฝ่ายยกขน และ 3. ฝ่ายช่างซ่อมบำรุง แล้วจึงทำการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง แต่ละหน่วยงานตามสัดส่วนของปริมาณงานในหน่วยงานนั้นๆ กล่าวคือ ฝ่ายรักษาความปลอดภัย 120 คน ฝ่ายยกขน 100 คน ฝ่ายช่างซ่อมบำรุง 80 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 300 คน

การรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ได้ติดต่อขออนุญาตผู้อำนวยการการท่าเรือแห่งประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการอบรมผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนิสิตระดับปริญญาโทและนิสิตปริญญาตรีจำนวน 10 คน ให้เข้าใจเป้าหมายและเทคนิคในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี จากนั้นได้เริ่มทำการเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม ถึงวันที่ 15 มิถุนายน 2525 โดยการแจกแบบสอบถามทั้งสิ้น 500 ชุด ผลปรากฏว่า แบบสอบถามสูญหาย 150 ชุด และมีความไม่สมบูรณ์อีก 50 ชุด จึงเหลือเพียง

300 ชุด คิดเป็นร้อยละ 60 ของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด เป้าหมายไว้

นอกจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์บรรดาผู้บริหารของสหภาพแรงงานการทำเรือจำนวน 15 ท่าน ข้อความที่ใช้ในการสัมภาษณ์มีดังนี้คือ

1. ในภาวะการปัจจุบัน อะไรคืออุปสรรคสำคัญในการเคลื่อนไหวยุทธศาสตร์ของกรมกร (คืออะไรบ้าง)
2. กรมกรควรมีบทบาททางการเมืองอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใด
3. ปัจจุบันท่านคิดว่าระดับความสำนึกทางการเมืองของกรมกรการทำเรือเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด
4. ท่าทีของรัฐบาลปัจจุบันที่มีต่อกรมกร ท่านเห็นว่าเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด
5. ผลจากความขัดแย้งของบรรดาผู้นำกรมกร ท่านเห็นว่ามีผลกระทบต่อกรมกรอย่างไรบ้าง เช่น ความสับสนในเรื่องแนวทาง หรือเกิดความเบื่อหน่าย เป็นต้น
6. แนวโน้มทางด้านบทบาททางการเมืองของกรมกรในอนาคต คิดว่าจะ เป็นเช่นใด เพราะเหตุใด
7. สหภาพแรงงานได้ช่วยปลูกฝังความสำนึกทางการเมืองอย่างไรบ้าง ท่านคิดว่าได้ผลหรือไม่ เพราะเหตุใด
8. ปัจจุบันภาวะความตื่นตัวทางการเมืองของกรมกรตกต่ำลงมาก เมื่อเทียบกับเมื่อปี 2516-2519 ท่านคิดว่าเป็นเพราะเหตุใด

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการคิดแบบสอบถามที่จะใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ได้นำข้อมูลกรอกลงในแบบฟอร์มลงรหัส ต่อจากนั้นได้ทำการเขียนโปรแกรมเพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เสร็จแล้วนำข้อมูลทั้งหมดที่บันทึกในแบบฟอร์มลงรหัสและโปรแกรมที่จะวิเคราะห์ด้วยเครื่องจักรไปเจาะบัตร หลังจากนั้นได้นำข้อมูลและโปรแกรมซึ่งบันทึกอยู่ในบัตรแล้วเข้าเครื่องจักรที่สถาบันบริการคอมพิวเตอร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการนี้ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลและทดสอบโปรแกรมก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าจำนวนอัตราส่วนร้อยละ การทดสอบ

โคสแควร์ และการคำนวณหาค่า GAMMA ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของข้อมูล เป็นสำคัญ ส่วนการ
 ออกแบบในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ได้แก่ การแจกแจงความถี่เพื่อดูระดับการผันแปรของตัวตาม
 และไขว้ด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรทดสอบ เพื่อดูความเกี่ยวพันเชิงสาเหตุของตัวแปรอิสระ
 กับตัวแปรตาม การวิเคราะห์ดังกล่าวนำเสนอไว้ในบทที่ 3 และ 4 ตามลำดับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบและเข้าใจถึงระดับพฤติกรรมกรการเข้ามีส่วนร่วมทาง
 การเมืองของกรรมการท่าเรือ ทราบถึงกิจกรรมการเมืองใดที่กรรมการท่าเรือให้ความ
 สนใจและมีส่วนร่วมอย่างมาก และพฤติกรรมการเมืองต่าง ๆ ของกรรมการท่าเรือขึ้นอยู่กับปัจจัยอะไรบ้าง ความรู้ทั้งหมดนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์ได้
 อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจในเรื่องบทบาทของ "กลุ่ม" และพัฒนาการทางการเมือง
 ของไทย นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลในการประเมินศักยภาพของกรรมการท่าเรือได้
 ระดับหนึ่งว่าจะสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นฐานของพรรคการเมือง ดังเช่นประเทศที่พัฒนาแล้ว
 หรือไม่.